

Závěry ze sekcí

Přípravné učitelské vzdělávání

V sekci odeznělo osm referátů, zaměřených obecněji k pregraduální přípravě učitelů a k některým oblastem této přípravy (rodinné výchově, ekologické výchově). K referátům proběhla bohatá a inspirující diskuse.

Z referátů a diskuse vyplývají tyto závěry:

1. Je žádoucí nově koncipovat obsah pregraduální pedagogické přípravy s využitím vědeckých metod projektování vzdělávání. Vycházet přitom z profilu absolventa učitelské fakulty.
2. Koncepční změny v pregraduální přípravě učitelů by se měly opírat také o monitorování potřeb školské praxe.
3. K problémům školní praxe i pregraduální učitelské přípravy je třeba zaměřit pedagogický výzkum.
4. Aktuální otázkou v pregraduální učitelské přípravě je rozumný poměr mezi její složkou normativní (osvojení základních pedagogických dovedností) a kreativní (kultivace pedagogického myšlení a rozvoj tvořivosti adeptů učitelství).
5. V pregraduální pedagogické přípravě učitelů (která zahrnuje nejenom obecnější pedagogické a psychologické předměty, ale i oborové didaktiky a pedagogickou praxi) se více opírat o sebereflexi studentů a diagnostiku i autodiagnostiku jejich pojetí výuky.
6. Je užitečné získávat zpětnovazební informace o účinnosti pregraduální pedagogické přípravy učitelů (od studentů v průběhu jejich studia, od absolventů, začínajících učitelů i od ředitelů škol, kde tito absolventi působí).
7. Zvyšují se nároky na odbornou, ale i pedagogicko-psychologickou kompetenci učitelů pedagogických a psychologických předmětů i oborových didaktiků, ale i ostatních učitelů učitelských fakult.
8. Je žádoucí rozvíjet spolupráci pedagogů a oborových didaktiků, a to při společném řešení aktuálních a stěžejních problémů.
9. Potřebné je inovovat způsob výběru uchazečů o učitelské studium.

S. Střelec — V. Švec

Celoživotní profesní růst

Na základě vyslechnutých referátů a následné diskuse se doporučuje, aby

- systém dalšího vzdělávání učitelů byl řešen v souvislosti s profesní kariérou učitele
- systém dalšího vzdělávání učitelů navazoval kontinuálně na pregraduální vzdělání
- se regionální pedagogická centra neredukovala pouze na pracoviště mažažského typu

Distanční forma DVU se jeví účastníkům sekce jako perspektivní, je však třeba vytvořit podmínky finanční a personální.

J. Beran

Specifické pedagogické profese

V sekci bylo předneseno 9 příspěvků (z toho 2 z Polska, 1 ze Slovenska). Ke všem příspěvkům byla živá diskuse, do níž se zapojila řada dalších účastníků semináře. Tématicky se činnost v sekci orientovala v zásadě na dvě oblasti: práce vysokoškolského učitele a jeho pedagogická připravenost a problémy vychovatelské profese a přípravy na ni.

Závěry

1. Existuje nízká úroveň pedagogické práce i připravenosti vysokoškolských učitelů a to i na fakultách připravujících učitele. Důsledkem toho jsou velmi často zásadní nedostatky v přístupu ke studentům, kontrole a hodnocení jejich práce i ve způsobu předávání poznatků. Na učitelských fakultách navíc tento stav přispívá k malé (žádné) identifikaci s oborem. Akademické funkcionáře tato situace většinou nezajímá. Jeví se potřeba centrálního pracoviště vysokoškolské pedagogiky. Další pedagogické vzdělávání by mělo být prestižní záležitostí VŠ a také akreditační komise by k těmto okolnostem měly přihlížet.
2. Ještě s většími problémy než profese učitelská a příprava na ni se potýká oblast výchovných pracovníků. Praxe a společnost stále nedoceňuje jejich práci v současnosti, ani jejich potřebu; a nic na tom doposud nemění ani rapidní nárůst všech možných druhů sociálních deviací, jejichž příčina spočívá často právě v nežádoucím naplňování volného času, v malé intervenci profesionálního přístupu v této oblasti. Důsledkem tohoto stavu je redukce až zánik přípravy vychovatelů na pedagogických fakultách (situace v Polsku, ale i na Slovensku je znatelně lepší).

Jako potřebná se jeví modifikace přípravy ve směru nově vznikajících typů zařízení (krizová centra pro mládež, preventivní centra mládeže ap.).

Vážná je rovněž situace v přípravě učitelů pro oblast volného času dětí a mládeže. Budou-li školy spravovat obce, budou také očekávat, že učitelé zřetelněji vstoupí do osvětové a zájmové činnosti v obci. Žádoucí je i příprava učitelů na práci s rodičovskou veřejností.

B. Kraus

Přílohy a dokumenty

Musíme zahubit nevědomost,
aby nevědomost nezahubila nás.

J. A. Komenský

Dědictví Komenského

František Hýbl

Třísté výročí narození Jana Amose Komenského bylo v minulém století i přes úřední zákaz vzpomenu to velmi důstojně. Aktivita českého učitelstva pro jeho sebevzdělání byla korunována založením literárního učitelského sdružení, které se nazývalo Dědictví Komenského. Vzniklo v roce 1892 z podnětu Jana Dolenského a vytklo si za úkol vydávat hodnotné pedagogické spisy, metodickou literaturu, populární vychovatelské publikace, knížky pro mládež, pedagogické a školské ročenky, edice o dějinách českého národního školství a umělecké pomůcky i časopisy pro školy.

Dík této záslužné akci vyšla celá řada stěžejních pedagogických publikací. Každý člen Dědictví Komenského zaplatil jednou provždy členský příspěvek, a pak mohl dostávat všechny vydávané publikace za cenu nižší, než byla maloobchodní cena. V prvním roce mělo Dědictví Komenského 673 členy, v roce 1924 už 5667 z řad učitelů i profesorů. V roce 1951 to bylo více než 10 000 členů. Dědictví Komenského zaniklo 31. prosince 1951 a jeho úkoly převzalo Státní pedagogické nakladatelství. V průběhu šedesáti let vydalo stovky hodnotných publikací, jejichž autory byli přední světoví i čeští a slovenští pedagogové, psychologové, filozofové, sociologové, ekonomové, komeniologové, lékaři, teoretici umění aj.

V jubilejním roce Komenského (1992) po sto letech vznikla z podnětu listopadového sjezdu České pedagogické společnosti nově obnovená edice Dědictví Komenského, která sleduje ediční a osvětové cíle. Je určena pedagogům i široké veřejnosti. Sídlem vydavatelské a správní rady je Muzeum Komenského v Přerově, na činnosti se podílí Česká pedagogická společnost. Dědictví Komenského bylo registrováno Okresním úřadem v Přerově 3. února 1994.

Do první nabídky byla zařazena díla renomovaných českých pedagogů a odborníků jiných příbuzných profesí (B. Blížkovský, J. Krejčí, S. Kučero-

vá, J. Pelikán aj.). Jako pomocné knihy pro žáky a učitele byly k vydání zařazeny řešené jazykové rozborů, testy z fyziky a chemie, slovník české literatury 1918 až 1945.

Zájemce si může vybrat z trojího druhu členství: *klubového* (možnost získání knih za režijní ceny), *distribučního* (spojené s prodejem vybraných titulů za rabat) a *zakladatelského* (vklad alespoň 1000 Kč umožňující podíl na zisku). DK se snaží získávat sponzory pro svou činnost. Blíže informace mohou zájemci najít ve dvou letáčích Dědictví Komenského (1994, 1995) s připojenou členskou přihláškou a objednávkou knih. Podrobnou informaci publikovala též Pedagogická orientace 1995, č. 14. Letáky byly distribuovány prostřednictvím Školských úřadů a pak ve Zlatých stránkách Učitelských listů. Na každou školu v České republice měl být leták dodán teoreticky nejméně dvakrát. Jaká byla odezva z řad našich škol a vědychtivých pedagogů?

S lítostí musím konstatovat, že dosavadní zájem *byl pramalý*. Zakladatelských členů se přihlásilo patnáct (viz příloha). Do konce roku 1995 jsme registrovali dvě stě objednavatelů: 7 mateřských škol, 108 základních škol, 19 středních škol, 25 ostatních institucí a necelé čtyři desítky jednotlivců. Nejvíce zaráží, že korporativních edičních výhod nabízených Dědictvím Komenského nevyužívá žádná česká nebo slovenská vysoká škola. Naši iniciativu zřejmě nepodpořily dostatečně ani pobočky ČPdS. Zájemců o jednotlivé tituly nebylo proto ani v jednom případě více než 60. Mají-li být dobré knihy i přístupné, musí ovšem vycházet v nákladech čítajících aspoň 1000–3000 výtisků.

Dokážeme na dobré tradice našich předchůdců tvořivě navázat nebo obnovené Dědictví Komenského — ke škodě nás všech — znovu zanikne?

Seznam zakladatelských členů DK k 24. 1. 1996

(zakladatelský podíl 1000 Kč, pokud není uvedeno jinak)

1. PhDr. František Hýbl, Tylova 2, 770 00 Olomouc
2. Doc. PhDr. Vladimír Krejčí, CSc., Hlavní třída 895, 708 00 Ostrava–Poruba
3. Prof. PhDr. Bohumír Blížkovský, CSc., Milénova 12, 638 00 Brno–Lesná
4. Doc. dr. Hana Kořínková, CSc., Štítarská 179, 280 00 Kolín 2
5. Prof. PhDr. Stanislava Kučerová, CSc., Milénova 12, 638 00 Brno–Lesná
6. Prof. PhDr. Jarmila Skalková, DrSc., Na Chodovci 2548, 141 00 Praha 4
7. Ladislav Mach, PO Box 422, 660 22 Brno
8. PaedDr. Helena Šimíčková, Kořenského 33, 703 00 Ostrava–Vítkovice
9. ZŠ Špičák I — 2. stupeň, 28. října 2733, 470 00 Česká Lípa
10. PhDr. Oldřich Pospíšil, Bitovská 1214, 140 00 Praha–Michle
11. Mgr. Jarmila Klímová, Na Hrázi 34, 750 00 Přerov

12. Doc. PhDr. Zdenka Veselá, CSc., Teyschlova 36, 635 00 Brno
13. PhDr. Jaroslav Krejčí, CSc., Am Natruper Steinbruch 16, 49076 Osnabrück, Bundesrepublik Deutschland
14. Unie Comenius, PMJAK, Valdštejnské náměstí 4, 118 11 Praha 1 – Malá Strana
15. Doc. dr. Jaroslav Kozlík, Nedvědovo nám. 4, 147 00 Praha 4 (2000 Kč)
16. Soukromá střední podnikatelská škola, Na Tobolce 389, 506 01 Jičín

Základní informace

Když bylo v polovině 20. století zrušeno Dědictví Komenského (literární a nakladatelské družstvo, vydávající spisy výchovného obsahu), jež podporovalo vzdělávání učitelů a veřejnosti od roku 1892, málokdo mohl předpokládat, že v roce 1992 bude iniciováno jeho obnovení. Stalo se tak zřízením nadace Dědictví Komenského, která sleduje ediční a osvětové cíle a je určena pedagogům i veřejnosti. Sídlem vydavatelské a správní rady je Muzeum Komenského v Přerově.

Adresa: Dědictví Komenského při Muzeu Komenského
Horní náměstí 1, 751 52 Přerov. Tel. 0641-3286

• Co je Dědictví Komenského?

Obnovu DK podnítily světové oslavy 400. výročí narození J. A. Komenského roku 1992. Navazujeme na staletou slavnou i zavazující tradici DK založeného roku 1892 při třístém výročí narození Učitele národů. Toto *svěpomocné učitelské nakladatelství* vydalo v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku zlatý fond naší odborné literatury.

• Oč jde Dědictví Komenského?

DK sleduje cíle ediční a osvětové. *Podporuje vydávání a tvůrčí uplatňování hodnotné odborné pedagogické literatury i dalších kvalitních knih v zájmu naší vzdělanosti, podnikavosti, morálky, kultury a humanitní demokracie v duchu odkazu JAK a TGM. Za kvalitu každoročně nabízených publikací odpovídá vydavatelská rada a představenstvo DK ve spolupráci s Českou pedagogickou společností a konkrétními vydavateli. Zvláště hodnotné tituly doporučuje vydavatelská rada „Vějíčkou moudrosti“. DK slouží především školám, učitelům, studentům, pedagogickým odborníkům, všem aktérům výchovy a vzdělávání dětí, mládeže i dospělých. Zvláštní pozornost věnuje sebevzdělávání.*

• Co nabízíme?

Hodnotnou literaturu za nejlevnější možné ceny osvědčenou formou „Klubu čtenářů a autorů DK“. Členům DK se poskytují mimořádné slevy 17–20 %. Nabídky obsahují letáky, které zasílá MK v Přerově. Viz též informaci v Pedagogické orientaci č. 14 a 18–19.

• Jak využít předností Dědictví Komenského?

- *Objednejte si co nejdříve tituly, o které máte zájem, obdržíte je za režijní ceny na vaši adresu. K bezplatnému členství v „Klubu čtenářů a autorů DK“ stačí objednat aspoň jeden titul ročně. Nová vydání realizujeme ihned, jakmile subskribce potvrdí dostatečný zájem. Čím početnější bude naše obec, tím výraznější budou společné výsledky i výhody. Pomozte nám proto získat každou školu, každého učitele, všechny zájemce.*
- *Staňte se spoluautory.* Sdělte nám vaše náměty, nabídněte vaše zkušenosti, tvořivé úlohy, příručky, překlady a rukopisy i s posudky a se stručnou anotací do 150 slov.
- *Kolportérům nabízíme navíc výhodný 23 % rabat.*
- *Školy, organizace, skupiny i jednotlivci, kteří investují do nadačního fondu DK aspoň 1000 Kč, získají nejen zakladatelské členství a zásluhy o dobrý start DK, ale i nejvyšší výhody a přímý podíl na ediční činnosti.*
Blížší informace o distribučním a zakladatelském členství rádi zašleme.

Představenstvo DK vede PhDr. F. Hýbl, ředitel Muzea Komenského v Přerově

Vydavatelskou radu DK tvoří:

Prof. PhDr. B. Blížkovský, CSc., Brno, předseda
 Prof. RNDr. M. Myška, CSc., OU Ostrava
 Prof. PhDr. A. Čuma, CSc., Prešov
 Prof. PhDr. S. Kučerová, CSc., Brno
 Prof. PhDr. J. Krejčí, UNI Osnabrück
 Prof. PhDr. J. Pšenák, CSc., KU Bratislava
 Doc. PhDr. D. Čapková, DrSc., Praha
 Doc. PhDr. Z. Veselá, CSc., MU Brno, předsedkyně ČPdS při AV ČR
 Doc. PhDr. V. Krejčí, CSc., OU Ostrava a SU Opava
 Doc. PhDr. V. Švec, CSc., vědecký tajemník ČPdS
 Doc. PhDr. B. Kraus, CSc., místopředseda ČPdS
 Doc. PhDr. J. Malach, CSc., místopředseda ČPdS
 PhDr. F. Hýbl, ředitel Muzea Komenského v Přerově
 Mgr. J. Klímová, MK Přerov

Víte, že,

- sjezd ČPdS v Hradci Králové 17. 9. 1994 ve svých závěrech uložil „podporovat obnovenou edici DK nabídkou hodnotných autorských novinek i účinnou pomocí při jejich šíření a uplatňování v celé pedagogické obci, koordinovat i přípravu základní studijní literatury“
- obnovené DK nabídlo již všem našim školám více než 50 novinek
- „Vějičku moudrosti“ získalo 12 zvláště hodnotných titulů (viz dále)
- DK podporuje dobré knihy sledující povznesení naší vzdělanosti, výchovy, osvěty, rozvíjení tvůrčích lidských zdrojů, pozitivních kulturních hodnot, celkovou kultivaci lidského světa a života
- DK podporuje dobré knihy odborně, morálně i širší publicitou. Kvalitu titulů zařazených do nabídky DK garantuje Vydavatelská rada DK, sdružující přední naše i zahraniční odborníky. Knihy nabízené DK tak mají „značku kvality“, předpoklad pro lepší uplatnění a získání širšího okruhu čtenářů
- „Klub čtenářů a autorů DK“ ztělesňuje spojení tvořivé teorie s tvořivou praxí
- obnovené DK by si zasloužilo větší zájem a účinnější podporu „shora i zdola“
- hodnotné tituly vhodné pro více fakult i pro širší pedagogickou obec a veřejnost lze vydávat podstatně levněji a rychleji, lze je též uplatnit na mnohem širším trhu, budeme-li postupovat společně (otevřená je i spolupráce s kolegy ve SR)
- cena jednoho výtisku knižních publikací i skript podstatně klesá, zvyšuje-li se celkový náklad
- vydat knihu je dnes relativně snadné (k tomu stačí „jen“ peníze); mnohem obtížnější je dobrou knihu napsat; nejobtížnější však bývá její cesta ke čtenářům, její prodej a tvůrčí uplatnění
- sdružíme-li alespoň část skrovných prostředků jednotlivých fakult, škol a tvořivých pedagogů, kteří se zajímají o dobrou pedagogickou literaturu, docílíme snáze lepších výsledků než dosud
- DK by se mohlo stát i samostatným nakladatelstvím
- pouhá stovka zakládajících členů DK představuje minimální vstupní kapitál 100 000 Kč a umožňuje tak účinně edičně podpořit několik hodnotných titulů
- jedinou finanční podporu až dosud získalo DK od ČPdS (částku 30 000 Kč r. 1995). Osobní jednání s dosavadními ministry školství a kultury vyzněla naprázdno.

- osvědčené zkušenosti našich předchůdců, kteří založili DK ještě za starého mocnářství a rozvíjeli jeho činnost až do poloviny 20. stol., jsou tu a volají po tvůrčím využití v nových poměrech. Dokážeme to?!
- DK hledá další členy „Klubu čtenářů i autorů DK“, kolportéry, podnikavé spolupracovníky i sponzory
- pomůžete-li DK, pomůžete sobě. Pomůžeme-li Dědictví Komenského, Dědictví Komenského pomůže nám!

Tituly obdařené „**Vějičkou moudrosti**“

– k 28. 3. 1995:

1. Blížkovský, B.: Systémová pedagogika

Humanitně, demokraticky a realisticky orientované kompendium soudobé pedagogiky. Celistvé a otevřené pojetí vzdělávání a výchovy pro studium i tvůrčí praxi, pro učitele a ředitele všech škol i další odborníky. Prvá a dosud jediná hlubší polistopadová učebnice pedagogiky. Amosium Ostrava 1992. 304 s., A5, cena 86 Kč. Prvé vydání rozebráno.

2., 3. Čapková, D. — Skalková, J.: Komenského dílna lidskosti a dnešní úsilí o humanizaci vzdělávání a výchovy.

Autoři spojují trvalou podnětnost pedagogického myšlení JAK s řešením aktuální problematiky naší školy. Práce má dvě části, které vycházejí samostatně: 1. Komenského dílna lidskosti (D. Čapková), 2. Humanizace výchovy a vzdělávání jako soudobý pedagogický problém (J. Skalková). Objednávky vyřizují autorky.

4. Krejčí, J.: O češství a evropanství (dva díly)

O českém národním charakteru. Autor, vědecký pracovník univerzity v Osnabrücku sleduje v knize otázku české národní povahy, její charakteristiky i kritiky dochované v dobových úvahách od národního obrození do současnosti. Pracuje s myšlenkovým odkazem celé galerie našich vůdčích osobností. Dílo je aktuální konkretizací české i evropské dimenze výchovy a filozofie. Čtivostí upoutá odborníky i zájemce. Amosium Ostrava 1993, 1995. 184 a 236 s., cena 64 a 96 Kč. Kolportuje MK v Přerově.

5. Kučerová, S.: Člověk — hodnoty — výchova

Zasvěcená monografie věnovaná filosofii výchovy, pedagogické antropologii a axiologii, která silně chyběla již několik desetiletí. Řeší základní problémy soudobého i budoucího lidského života a světa — jejich hodnotovou orientaci. Hledá i nachází odpovědi na svrchovaně aktuální i věčné otázky člověka: odkud a kam jdeme, jaký smysl má náš život, jak čelit

dramatické rozkolísanosti dneška? Vlastním nákladem. Prešov 1996. 233 s., 89 Kč (99 Sk, při objednávce aspoň 50 výtisků uhrazených do 3 měsíců jen 80 Kč, 90 Sk). Objednávky vyřizuje administrace PO (viz tiráž).

6. Pedagogická orientace

Odborný kvartálník a zpravodaj České pedagogické společnosti při Akademii věd ČR obnovený r. 1991 po 24 letech nucené odmlky. Prosazuje sepětí tvůrčí teorie a praxe, kritizuje podceňování naší vzdělanosti i nedostatečnou odbornou a demokratičnost její obnovy. Hledá cesty k vyšší kvalitě výchovy a vzdělávání v duchu humanitní demokracie, kritického realismu, národních tradic i dimenzí evropských a světových. Jednotlivý výtisk 20 Kč, 150–200 s. Objednávky vyřizuje administrace PO (viz tiráž).

7. Tři čtvrti století Československa

Idea Československa a střední Evropa. Doplněk. Konvoj Brno, 1994 a 1995. 312 a 66 s. příloh. Cena 69 Kč. Unikátní soubornější publikace vydaná k 75. výročí 28. října 1918. Více jak 50 předních odborníků ČR, SR i ze zahraničí v ní řeší opomíjené i potlačované základní otázky naší novodobé historie, přítomnosti a budoucnosti v duchu kritického odkazu T. G. Masaryka. Objednávky vyřizuje administrace PO (viz tiráž).

– k 28. 3. 1996:

8. Pecha, L.: Krutá poema

Renomovaný znalec odhaluje zajímavé peripetie života a díla mezinárodně uznávaného klasika sociální výchovy, A. S. Makarenka, na pozadí dříve utajovaných skutečností. Strojopis, 1996, 350 s. Monografie připravená k vydání.

9. Vážanský, M. — Smékal, V.: Základy pedagogiky volného času.

Příkopnická příručka. Paido, Brno 1995. 188 s.

10. Českoslovenství — součást evropanství.

O vzájemnosti a svébytnosti střední Evropy. Konvoj, Brno 1996. 432 s. 95 Kč. Fundovaná mnohostranná analýza naší situace v soudobé Evropě. Více jak stovka předních odborníků ČR, SR, Evropy i USA řeší opomíjené, zkreslované i potlačované základní otázky naší historie, přítomnosti i budoucnosti v duchu kritického realismu a humanitně demokratického odkazu TGM, MRŠ a EB. Objednávky vyřizuje administrace PO. Při objednávce aspoň 10 výtisků uhrazených do měsíce jen 85 Kč.

11. Kozlík, J. a kol.: Principy a praxe pokusných škol ve Zlíně (1929–39)

Autentické, svěží, aktuální a podnětné svědectví o pokladech československé reformní pedagogiky. Vydává MK v Přerově.

12. Hřebíček, L. — Kohoutek, R. — Šafrová, A.: Teorie a praxe školního poradenství.

Potřebné a dlouho očekávané kompendium. Strojopis (180 s., 1996) připravený k vydání.

O semináři „Tvořivost v práci učitele a žáka“

Hana Horká

Na 50 pedagogů a psychologů z vysokých škol, připravujících učitele, se šlo spolu s učiteli z praxe na semináři, který 30. ledna 1996 uspořádala katedra pedagogiky PdF MU v Brně u příležitosti oslav jejího 50letého výročí.

Jednání probíhalo v plénu, formou panelové diskuse na téma „Je tvořivost naučitelná?“ a v sekcích. Úvodní referáty se zabývaly charakteristikou psychologických aspektů tvořivosti v práci učitele a žáka. Jako limitující faktory rozvoje tvořivosti byly uváděny mj. neadekvátní vstupování dospělých do světa dětí (často pesimistickými názory na svět, brzdícími dychtivé dětské hledání) a změněné podmínky světa a kultury, promítající se do životní situace dnešních dětí. S tím pak souvisí postavení školy v současném konzumním světě, který vede k adaptaci a činí člověka závislým, málo samostatným, pohodlným a netvořivým. Při jednání o tom, jak škola podněcuje tvořivost, byla zdůrazněna potřeba orientovat dítě na svět jako „na výzvu“ (na „naučený optimismus“), nikoliv jako „na hrozbu“ (na „naučenou bezmocnost“), která tlumí poznávací dychtivost.

K podmínkám rozvoje tvořivosti patří příznivé klima ve škole, včetně spolupráce všech učitelů při oceňování originality jedince, překonávání překážek nejen ze strany učitelů (neochoty, neznalostí, metodické neobratnosti, rutinních přístupů k žákům, časové tísně), ale i obav z hodnocení, falešné solidarity, přehnané snahy o úspěch aj. ze strany žáků. Za důležité je považováno dodržování vzestupné linie rozvoje aktivity — samostatnosti — tvořivosti.

Pozornost byla věnována i otázce předpokladů pro pedagogickou tvořivost u adeptů učitelství a jejímu posuzování při přijímacím řízení. Z vystoupení (zejména učitelů z praxe) vyplynulo, že začínající učitel se nejdříve učí „jak“ učit. Pak teprve začne tvořit. Získáváním vlastních životních zkušeností tvořivost učitele „zraje“ (dostává se „nad učivo“ a získává zautomatizova-